
Povzetek

Frazeologija je veda, ki preučuje **večbesedne leksikalne enote** (VLE) in njihovo pomensko in skladenjsko obnašanje v besedilu. Obsežni korpusi in računalniška orodja omogočajo prepoznavanje **jezikovnih vzorcev** in **tipičnih sopojavitvev besed**, zato je mogoče VLE preučevati veliko bolj natančno, kot če besede preučujemo izolirano in na podlagi intuitivnih predvidevanj. V korpusu pride do izraza njihova zgradba, pomenske lastnosti in celostna besedilna vloga.

V frazeologiji ne obstaja enotno pojmovanje tega, kaj je **frazeološka enota**. Načeloma velja, da gre za **večbesedno zvezo**, ki ima **samostojen** od sestavin neodvisen navadno **ekspresiven pomen**, je **skladenjsko trdna** in jo imamo govornici v zavesti kot **celoto**.

Za naš raziskavo bomo uporabili delitev, ki obsega 3 tipe

- **KOLOKACIJE** so pogoste sopojavitve besed, ki sicer nimajo samostojnega pomena kot celota, ampak izražajo naravno, pristno jezikovno rabo, npr. *gosta megla, krepka juha, dobra družba, najboljša prijateljica, vroče poletje, prva ljubezen* itd.
- **STALNE BESEDNE ZVEZE** (SBZ) so večbesedne enote, ki imajo samostojen, navadno neekspresiven pomen. Najpogosteje označujejo predmete, rastline in živali, npr. *gorsko kolo, rdeči ribez, črna vdova*, ter pojave, npr. *topla greda, sončni zahod*. Načeloma se obnašajo kot besede in so pogosto značilne za določeno strokovno področje, npr. (nogomet) *prepovedani položaj*, (zdravstvo) *kurja slepota*, (državna uprava) *rojstni list*.
- **FRAZEMI** (FE) so večbesedne enote s samostojnim ekspresivnim pomenom, ki imajo lahko zgradbo besedne zveze, stavka ali samostojne povedi, npr. *mamin sinček, izgubiti živce; sreča je opoteča; Ne ga srat*. Za frazeme je značilno, da imajo nepredvidljiv pomen, nepričakovano in spremenljivo zgradbo in ustvarjajo številne priložnosti za ustvarjalno, enkratno rabo.

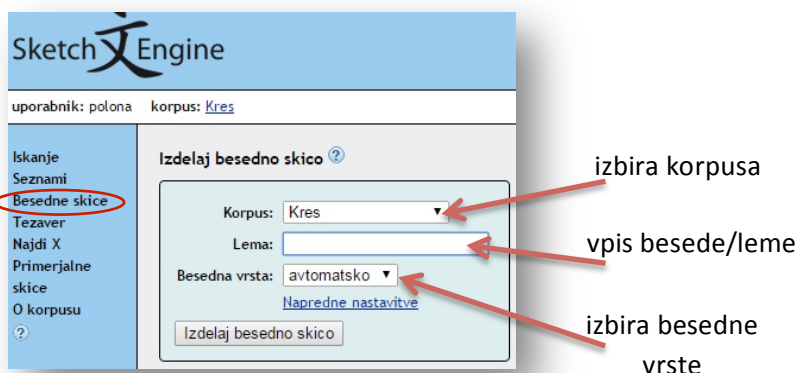
VAJE: Prepoznavanje različnih tipov večbesednih leksikalnih enot v besedilu

---

- Priporočljivo je, da si sproti beležite postopek in ugotovitve, saj vam bo to prišlo prav pri izdelavi raziskovalne naloge. Za vnašanje rešitev lahko uporabite kar ta dokument, tako da ga s svojim imenom shranite na računalnik.
- Odpremo orodje **Sketch Engine** (SkE):
  - NoSkE: http://nl.ijs.si/noske/janes04.cgi/first_form?corpname=janes.04
  - FRISke: https://sketch.cjvt.si/bonito/janes04.cgi/first_form - BESEDNE SKICE

UI: **janes**

G: **9neztandart6**

Slika1: Začetno okno v orodju Sketch Engine

- Analiza bo potekala v orodju **Sketch Engine** (SkE) z uporabo funkcije »**Iskanje**« (konkordance) in »**Besedne skice**« (ang. Word Sketches). Uporabljali bomo **korpus KRES** za analizo splošne slovenščine in **korpus JANES** za analizo spletne slovenščine. Znotraj korpusa JANES lahko izbiramo med različnimi podkorpusi: Janes Blog, janas Comment, Janes Forum, Janes Tweet itd.
- V okence »Lema« vtipkamo poljubno besedo v **osnovni obliki** (lemi). To, kar dobimo, so **besedne skice**.

Besedne skice so avtomatsko izdelan povzetek slovničnega in kolokacijskega obnašanja določene besede.

gramatična relacija

uporabnik: polona korpus: Kres Išči

koža (samostalnik)
Kres frekvenca = 20,475 (170,0 na milijon)

Constructions	S_kakšen?	S_predi-pred	S_s-koga-česa	S_koga-kaj
S_biti_s5 237 2.2	občutljiv 363 9.79	pod 471 8.07	nega 362 9.71	vlažiti 44 9.03
	suh 451 9.73	skozi 153 7.62	staranje 153 9.6	dražiti 56 8.91
	gol 177 9.1	na 1,882 5.98	čvrstost 36 8.04	pomirjati 45 8.62
	masten 130 8.97	brez 83 5.36	tip 191 8.03	negovati 53 8.38
	gladek 112 8.68	prek 11 4.86	čiščenje 83 7.99	gladiti 26 8.2
	ovčji 84 8.63	iz 191 4.83	plast 116 7.98	zgladiti 26 8.08
	pomarančen 79 8.49	čez 23 4.77	vnetje 62 7.76	navlažiti 22 8.03
	razdražen 69 8.44	do 115 4.72	luščenje 29 7.75	ščiti 50 7.87
	nečist 65 8.37	preko 6 4.26	predelovalec 26 7.62	napeti 33 7.85
	lasten 308 8.29	z 423 4.19	prožnost 29 7.54	učvrstiti 18 7.83
	napet 68 7.91	po 124 3.82	elastičnost 26 7.54	izsušiti 25 7.79
	zrel 70 7.88	v 692 3.77	videz 104 7.52	predreti 16 7.58
	trd 102 7.87	za 259 3.57	barva 289 7.51	očistiti 45 7.47
	živalski 84 7.81	ob 30 3.11	vlaženje 23 7.45	odreti 12 7.4
	razpokan 44 7.79	od 21 2.19	draženje 25 7.43	razdražiti 12 7.35
	ovčji 53 7.76	k 7 1.85	obnavljanje 28 7.42	mehčati 12 7.27
	nežen 72 7.64	zaradi 6 1.61	povrhnjica 21 7.25	odstraniti 73 7.15
	izsušen 39 7.61	med 11 1.59	strojenje 19 7.23	razvajati 17 7.12
	kozji 39 7.55	o 7 0.28	površina 125 7.21	odrgniti 9 7.07
	debel 83 7.52		ten 20 7.17	osvežiti 16 7.05
	mehek 67 7.46		občutljivost 28 7.14	prebosti 10 6.93
	zdrav 113 7.42		srbenje 19 7.12	odnesti 37 6.78
	srbeč 30 7.29		tonus 18 7.09	poživiti 11 6.74
	utrujen 46 7.27		okužba 43 7.03	zaščiti 30 6.73
	poškodovan 47 7.23		vlažnost 20 7.02	hladiti 11 6.71

kolokatorji →
frekvenca →
št. pojavitev v korpusu →
statistična jakost →

Slika 2: Besedne skice za besedo koža

LEMA je beseda v osnovni obliki.

KOLOKATORJI so besede, ki se tipično sopoljavljajo s preučevano besedo in z njo tvorijo KOLOKACIJE (kolokator + koža = kolokacija). Da zvezo štejejo za kolokacijo, mora imeti v korpusu najmanj 3 pojavitve. Če kliknemo na kolokator, se nam odprejo konkordance, ki ta kolokator vsebujejo.

FREKVENCA prikazuje, kolikokrat se kolokator pojavi ob preučevani besedi oz. koliko kolokacij tvori z njo v izbranem korpusu. Pomembno je razlikovati med absolutno in relativno frekvenco

STATISTIČNA JAKOST določa trdnost in sosodvisnost besed, ki vstopajo v kolokacijo.

I. OD KOLOKACIJE DO FRAZEMA

1. NALOGA:

- ▶ V izhodiščnem okencu (gl. Slika 1) izberemo korpus KRES, odtipkamo besedo: *jajce* in določimo besedno vrsto: samostalnik.
- ▶ Kolikokrat se beseda *jajce* pojavlja v korpusu KRES in kolikokrat v korpusu JANES? Ali lahko na podlagi tega kaj sklepamo?

frekvenco.

- ▶ V dobljeni besedni skici analiziramo **kolokatorje** v posameznih dveh stolpcih (relacije: S_kakšen?, S_kdo-kaj? in S_kako-kdaj_p?). Kakšne pomene besede *jajce* izkazujejo kolokatorji v obeh korpusih? Preverimo tudi relacije z glagoli in s predlogi.
- ▶ Ali se morda pod katerimi kolokatorji skrivajo frazeološke enote. Pod katerimi kolokatorji? Katere?
- ▶ Skušaj ugotoviti, kaj pomenijo te frazeološke enote tako, da jih kot celoto vtipkaj v iskalno okence.

2. NALOGA:

- ▶ Razdelimo se v skupine oz. v vrste. V prvi vrsti dijaki delajo s korpusom Kres, v drugi pa s korpusom Janes Izdelamo besedno skico za pridevnik *bolan*.
- ▶ Najprej zabeležimo **frekvenco leme** v obeh korpusih. Kaj ugotovimo?
- ▶ Analiziramo **kolokatorje** v relacij **S_kakšen?** v obeh korpusih. Katere pomene nakazujejo kolokatorji v prvem stolpcu? Poskusimo vsak pomen ponazoriti z ustrezno **konkordanco** – zgleodom iz korpusa.
- ▶ Naredimo enako raziskavo še za pridevnik *hud* v obeh korpusih

II. OD KOLOKACIJE K FRAZEOLOŠKIM ENOTAM

1. NALOGA

V tej nalogi se bomo osredotočili na prepoznavanje različnih tipov večbesednih enot (kolokacije, stalne zveze, frazeološke enote). Obe skupini bosta primerjali rezultate iskanja po korpusu, pri čemer bo ena skupina uporabljala besedne skice, druga pa običajno iskanje v konkordančniku. Obe skupini bosta uporabljali najprej podkorpus Tweet, nato pa še celotni korpus Janes

- ▶ V konkordančnik oz. besedno skico vtipkajte besedo *dlaka*.
  - Katere VLE je mogoče izluščiti na podlagi besedne skice. Zapišite kolokacije, stalne zveze in FE:
  - Katere VLE je mogoče izluščiti na podlagi splošnega iskanja.
JANES (Tweet): iskati dlako v jajcu, brez dlake na jeziku, za mišjo dlako, volk dlako menja, narave nikoli, dlaka se ježi, gre pokonci, se dvigne, gre gor ...
- ▶ Ali najdemo te zveze tudi v SSKJ. Kaj pomenijo?
- ▶ Ali je v SSKJ katera VLE, ki je v korpusu nismo našli
- ▶ Če bo mo imeli veliko časa na voljo, se gremo lahko pored delavnicami še igro besed: <http://www.igra-besed.si/>

DELAVNICE

Delavnice so namenjene samostojnemu raziskovanju v skupinah. Pri analizi uporabljamo korpuse in orodja za njihovo analizo (konkordančnik, besedne skice itd.). Za ppt-predstavitev je mogoče uporabiti predlogo, ki jo najdete na spletni strani. Vsaka raziskovalna naloga naj vsebuje:

- ◆ raziskovalno vprašanje
- ◆ opis korpusa in orodij za analizo
- ◆ opis postopka in
- ◆ ugotovitve

RAZISKOVALNE TEME

- »To se da tud drgač povedat«: analiza frazeoloških prenovitev v spletni slovenščini
- *Leži kot krava in laže kot pes teče*: živalske prisposodbe v spletni in splošni slovenščini
- *Hudič, vrag, zlodej in satan* na kupu: ali na spletu preklinjamo drugače?
- Slovenec Slovincu – Slovenac: primerjalna analiza besed, ki označujejo regionalno pripadnost: *slovenski, štajerski, dolenski, primorski in gorenjski*
- *Janes, naj te koklja brčne*: primerjalna analiza besed *kokl(j)a, kura* in *kokoš* v splošni in spletni slovenščini
- Vsi drugačni – vsi enakopravni: primerjalna analiza standardno-nestandardnih besednih parov: *hlev-štala, kišta – zabor, milo – žajfa, obraz – ksiht, knedl – cmok, tla – poden, varžet – žep ...*
***
- Da si prste oblizneš: večbesedne enote in prehranjevalne navade na spletu (krompir, jajce, juha, vino ...)
- Deli telesa v frazeologiji spletne slovenščine